

Binnenrust te Abcoude

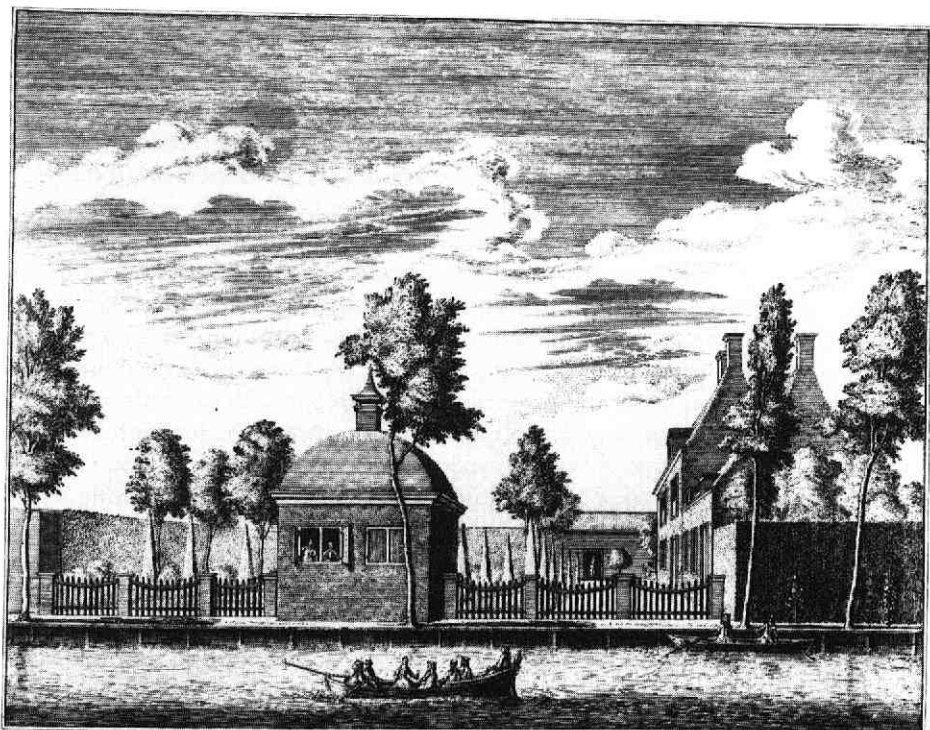
Het voorname huis Binnenrust, nu in de kern van Abcoude gelegen, is gebouwd op een oude oeverwal in een bocht van de veenrivier de Angstel daar waar het Gein zich afsplitst. Het adres is Hoogstraat 24.

Toen het, waarschijnlijk op het eind van de 17e eeuw, als buitenplaats gebouwd werd, lag het tegen het oude dorp aan en had het een park van 2 bunder, ca 1,7 ha. Vanaf 1663 zien wij Hendrik van Hooftveld¹ doende om grond te verwerven hetgeen 16 jaar later leidde tot de samenvoeging van drie percelen waarop het huis zou verrijzen en de tuin worden aangelegd. Of Hendrik de bouwheer was is onbekend doch in 1706 blijkt een volgende eigenaar, Henrick de Veer, een echte buitenplaats te verkopen aan Johan Gousset. De “hoffstede” heet dan reeds Binnenrust en bezat: “annexe tuynen, stallinge (later geschikt voor zes paarden), voorkamers, wagenhuys, speelhuys [en een] tuynmanswoning.” Ook een stoel en een “grafstede” in de kerk worden genoemd. Henrick de Veer was kapitein ter zee van ‘s Lands vloot en kan heel wel de naam Binnenrust aan het goed gegeven hebben als contrast met de wildé zee buitengaats.

De begrenzingen: ten Westen en ten Zuiden het Gein (de Angstel), ten Oosten de Heerenweg (de Hoogstraat) en ten Noorden de bebouwing van het dorp, zouden bijna 200 jaar ongewijzigd blijven. Aan de Zuidkant lag een vrij klein perceel vanaf de Angstel langs de straat, dat meestal in handen van derden was en de naam Nieuwerlust droeg. Er lag een kleine buitenplaats op.

Johan of Jean Gousset, eigenaar en bewoner van 1706 tot 1733, was schout van Abcoude en op de kaart van R&I Ottens van Amstellandt uit 1725 staat bij de plaats dan ook “de schout”. Een eerste blik op zijn bezit wordt ons vergund door de ets-gravure ervan in “Hollands Arcadia” dat in 1730 het licht zag. Dit boek is door Abraham Rademaker vervaardigd als pendant van “De Zegepraalende Vecht” dat al in 1719 verschenen was. Het beeldt de buitenplaatsen af waar men per trekschuit langs voer van Amsterdam tot Loenersloot via Ouderkerk, Abcoude en Baambrugge.² Onder de gravures is in het Frans en het Nederlands kort vermeld welk huis is afgebeeld en wie de eigenaar was. Achterin wordt ieder huis in een lofdicht bezongen (zie bijlage).

Het huis vertoont zich op de gravure evenals heden nog met een verdieping onder twee daken evenwijdig aan de straat, de topgevels aan de zijkanten be kroond door vier schoorstenen. De tuingevel is twee ramen breed met aan de Zuidzijde een deur. Vanaf de Zuidgevel strekt zich een lage aanbouw met twee ramen en een deur uit, die mogelijk de stal en het wagenhuis herbergde. Waarschijnlijk is het huis later naar het Zuiden verbreed want nu bevinden zich aan

Binnenrust, appartenant a M^r. JEAN GOUSSET grand Baillif d'Abcoude. | Binnenrust, toebehoorende den HEER JAN GOUSSET. Hoofd officier tot Abcoude.

Afb. 1. Binnenrust in 1730 met in de tuingevel twee raamtraveeën. De koepel heeft stookgelegenheid, wat men weinig ziet. (Top. Atlas 121-70 RAU)

de achterzijde twee ramen met een deur daartussen. Ook het feit dat de kelder onder de Noordzijde van het huis gelegen is zou daarmee te maken kunnen hebben. De verbreding zal zijn uitgevoerd in het eerste kwart van de 19e eeuw. Bij de verkoop in 1829 is namelijk voor het eerst sprake van “Binnenrust met deszelfs **dubbele** heerenhuizinge”, ook is de koopsom dan vrijwel verdubbeld (van *f* 5300 naar *f* 10.000) vergeleken met het voorgaande transport in 1786, afb. 2.

De stijl van het huis, zoals het zich nu voordoet, duidt ook op een ver- of herbouw in genoemd tijdvak. Die zou dan plaats hebben gevonden in opdracht van de weduwe Jacoba Hester Kips-Kool na het overlijden van haar man in 1800. In 1829 is tevens voor het eerst sprake van “engelsch plantsoen” in de tuin, die mogelijk tezelfder tijd is gemoderniseerd. De aanleg met slingervijver is te zien op de minuut van de kadasterkaart uit 1818. De overlevering verhaalt van

Afb. 2. Het huis Binnenrust te Abcoude in 1994 aan de Zuid- en Oostzijde (foto De By).

twee fraaie houten bruggetjes over die vijver. Het zou goed mogelijk zijn dat de theekoepel aan de Angstel ook door haar vernieuwd is in zijn huidige gedaante (later verplaatst). Het verschijnsel “bouwweeduwe” is niet uitzonderlijk in de streek: bij Gunterstein Magdalena Poulle, bij Goudenstein Sophia van der Muelen en bij Cromwijck Elisabeth Rotgans.

Het in de acte van 1706 reeds genoemde “speelhuys” neemt in Rademakers gravure een prominente plaats in. De vierkante theekoepel draagt zelfs een schoorsteen voor een kachel zodat ook op koude dagen het verkeer op de trekvaart tussen Amsterdam en Utrecht gade geslagen kon worden. Binnenrust werd door de meeste bewoners waarschijnlijk het hele jaar bewoond.

De scheerhagen en pyramidaal opgeschoren taxusboompjes markeren een formele Franse tuin met in een nis aan de Noordzijde een beeld. De in de acte opgevoerde stoel in de kerk blijkt later uit twee gedeelten te bestaan, nl. vier plaatsen voor de heren en vier voor vrouwen voorzien van kussens, bijbels en psalmboeken. Tot 1872 werden deze banken steeds meeverkocht.

Is bij de verkoop in 1733 slechts sprake van “twee ledikanten met derselver be-

hangsels en een tafel met een tafelkleet” als meest noemenswaardige mee te verkopen zaken, in 1749 blijkt de inrichting aanmerkelijk verfraaid. Dan worden er vaste schilderijen (boven de deuren?), spiegels in de schoorsteenomlijstingen en “behangzels” in de kamers genoemd. Daarbij kan aan op doek geschilderde voorstellingen gedacht worden. “Staande en leggende platen” zullen betrekking hebben op een marmeren vloer- en wandbekleding van de gang.

In het Gein was een schuitenhuis gebouwd voor het tweeriems roeijachtje, dat door twee roeiers voortbewogen werd. In de tuin werden de parterres verlevendigd door een fontein, die in werking werd gesteld middels een “lugtpomp en vijff koopere instrumenten”. Daar moet een knecht flink mee bezig geweest zijn als er gasten waren. Meer gebruikelijk was een watervat op zolder dat gevoed werd met hemelwater vanaf het dak en dat via een leiding met een kraan de fontein buiten deed spuiten. De tuin was verder aangekleed met twee banken, een piedestal met een blauwe pot, een geschilderde vaas, een ditto hond en een ditto bloempot. Dit soort schilderijen waren “poor man’s” tuinornamenten, die op strategische plaatsen neergezet het tuinaanzicht opvrolijkten. Een verguld beeldje van de “Faem”, een sierlijk bazuinblazend figuurtje op een piedestal, bleef buiten de koop.

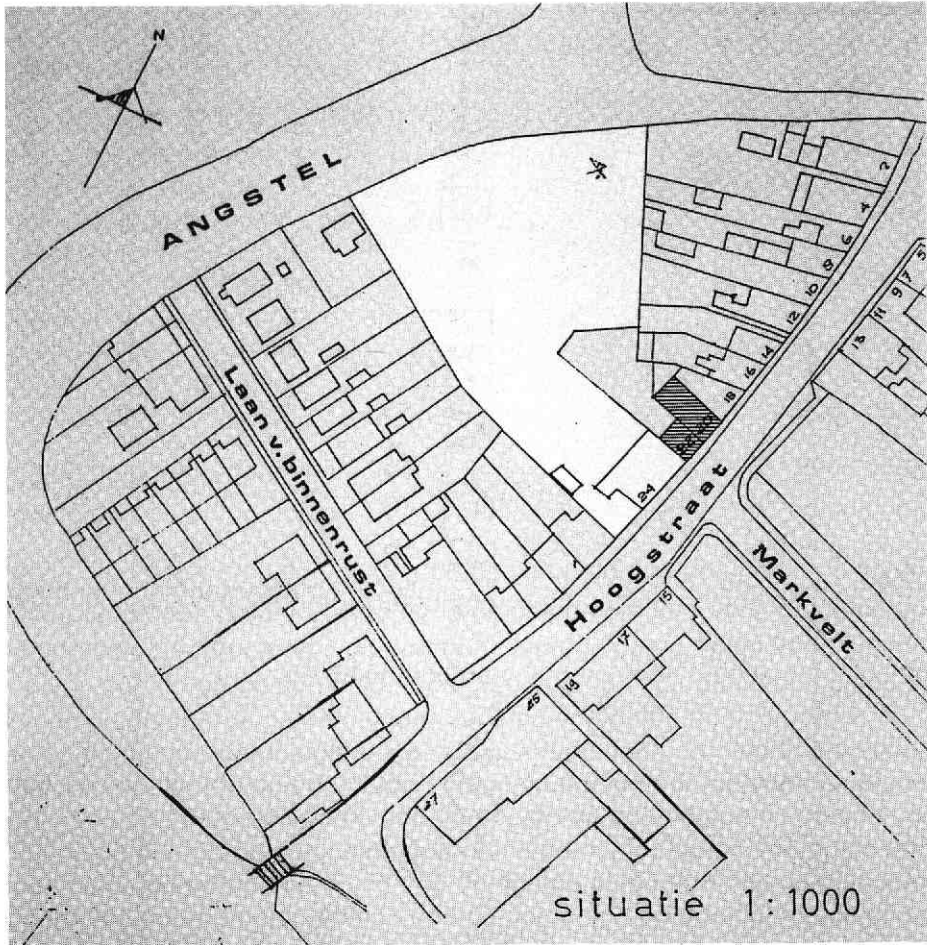
Volgende eigenaren bleven de tuin verfraaien want in 1756 is sprake van “hoender en duyvenhokken, beelden, pedestallen, ornamenten en cieraden”, ook verschijnen er “orangeboomen” in de omschrijving.

In de boomgaard had men kennelijk last van onverlaten die het op het sappige ooft hadden voorzien, want in 1791 vroeg en kreeg Bernard Kips toestemming om “klemmen, voetangels en strikken te leggen”. Voorwaarde was evenwel dat “dezelve buitenplaats bij nacht gesloten houdende en op bordetjes met duidelijk schrift de vereischte waarschouwing doende”. Krasse maatregelen.

Voor de van en naar Amsterdam reizende eigenaars bestond de mogelijkheid om de tolleren voor telkens vijf jaar af te kopen à f 35,- 's jaars. Dit ging om de “landhekken” bij Duivendrecht en Abcoude. De koper in 1834 moest deze verplichting overnemen.

In het midden van de 19e eeuw lagen er in het park heuveltjes (afb. 4), die daar ten tijde van de verlandschappelijking in waren opgeworpen met de uit de vijver afkomstige grond. Ook een doolhof ontbrak niet als element van vertier in dat film- en televisieloze tijdperk. Langs de Hoogstraat stond een tuinmuur met een poort erin waarachter het tuinmanshuis lag.

Het huis kijkt uit over het Marktveld. Daarvóór stond tot 1935 een fraai vroeg-18e-eeuws smeedijzeren hek met bovenin de tekst “Markvelt van Abcou” in sierlijke, oorspronkelijk vergulde schrijffletters. Het hek werd verkocht aan de eigenaar van het huis Kennemergaarde te Santpoort. Zijn dochter schonk het later aan Natuurmonumenten met de bepaling dat het op Gooilust te ‘s-Grave-

Afb. 3. Het terrein van Binnenrust heden. Het besloeg vóór 1878 het hele gebied tussen de Hoogstraat en de Angstel tot aan de Hulksbrug (onderaan). Kadasterkaart Abcoude.

land geplaatst zou worden. De oude naam is na de verkoop vervangen door “Kennemergaarde”. Op het Marktveld werd eeuwenlang de jaarlijkse paardenmarkt gehouden.³

Na een aantal eigenaarswisselingen belandt de plaats in 1871 via een veiling in minder goede handen, namelijk in die van Dirk Lodewijk Holst.

De nieuwe bewoner moest een aantal zaken overnemen waarvan enkele de moeite waard zijn hier te releveren: “een tuinspiegel, twee orangebomen, een

Afb. 4. De verplaatste koepel van Binnenrust aan de Angstel. In het park zijn de opgeworpen heuveltjes van de landschappelijke aanleg te zien. (foto De By).

laurierboom in tobbe, een baggerbeugel en een snij [kort zeisblad aan een lange steel om waterplanten los te snijden], een totebel [vierkant net dat met de hoekpunten aan twee kruislingse stokken is opgehangen], een gebbe [aan een vorkvormige stok bevestigd schepnet], een zaadwan en een zaadkast [men won kennelijk zelf zaad], broeiramen met glas en met papier voor op de koude bakken. 12 ramen vormden een druivenkast. In de koepel hingen vijf gestreepte linnen rolgordijnen en daarbuiten zes stores [zonnewerende jalouzieluiken]. In 1878 halveerde Holst het park door ca $\frac{3}{4}$ ha te verkopen als bouwgrond waarop in het jaar daarna een woonwijk werd opgetrokken. De huizen daarvan liggen aan wat nu De Laan van Binnenrust heet, doch die eerst gewoon de Nieuwe weg heette. Dat betekende een grote aanslag op het buitenplaatskarakter van Binnenrust. Was het omdat Holst 7 kinderen moest opvoeden? Hij had daarvoor een gouvernante in dienst en 3 dienstbodes.⁴ Mogelijk had hij als commissienair een slecht jaar gehad, het blijft gissen. Wel is opmerkelijk dat het gezin in 1886 naar Nieuw Amsterdam vertrok waar hij waarschijnlijk in de verveningen fortuin is gaan zoeken. Ruim zeven maanden eerder had de heer Van Veen het huis gekocht, kennelijk als belegging, want hij verhuurde het aan een familie

Strikwerda na het vertrek van Holst en de zijnen. Hij verkocht nog eens 4400 m² van de tuin zodat slecht 4300 m² overbleef (afb. 3).

In 1893 kwam er weer een gezagdrager op het huis toen C. J. Doude van Troostwijk het huurde als burgemeester van Abcoude/Baambrugge. Hij betaalde f 600,- 's jaars. De volgende eigenaar, Van Veeren, die het goedkoop kocht bleef verhuurder.

Eerst de volgende burgemeester, Jhr Mr W. B. Sandberg, woonde liever in een eigen huis en zo verwierf hij het in 1903. Ook het merendeel van zijn opvolgers was die mening toegedaan en achtereen zien wij F. C. baron van Tuyll van Serooskerken, Jhr P. P. de Beaufort, Jhr Mr C. Dedel, en Jhr Mr L. H. Quarles van Ufford het huis in bezit nemen, zij het dat Jhr Dedel het na zijn afscheid van Abcoude aan S. P. baron Bentinck verhuurde voor de duur van zijn ambtsuitoefening.

In het laatste oorlogsjaar van de 2e wereldoorlog was er op Binnenrust een noodhospitaal gevestigd. De verbindingen met de ziekenhuizen in Amsterdam en Utrecht waren dat jaar namelijk uiterst moeilijk en vaak verbroken.

Eind 1963 werd de Gemeente eigenaar, die het 17 jaar lang verhuurde totdat in 1980 de heer De By het in eigendom verkreeg.

Ondertussen was in 1975 de theekoepel, die na de grondtransactie in 1878 op zijn oude plaats aan de Angstel was blijven staan, gerestaureerd en verplaatst naar de Noordzijde van het overgebleven deel van de tuin (afb. 4).

Sinds 1-11-1994 mag de heer Vlek, lid van de raad van bestuur van het concern Reed-Elsevier, zich eigenaar noemen en bewoont hij het met zijn gezin.

De ingangspartij met rijk gesneden empire voordeur en ditto omlijsting geeft toegang tot een met oude marmeren tegels geplaveide middengang welke voert naar de openslaande tuindeuren. Het brede bovenlicht daarvan is versierd met uit hout gesneden bladrankvoluten. De binnendeuren lijken te dateren uit de tijd van de grote verbouwing rond 1800. Plafond en wanden van de gang zijn afgewerkt in stuc met patronen uit dezelfde periode.

Alle gegevens voor deze geschiedenis van Binnenrust zijn beschikbaar gesteld door de heer W. W. Timmer uit Abcoude, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben.

Loenen, januari 1995

E. Munnig Schmidt

Noten

- 1 Streekarchief Mijdrecht, dossier Binnenrust.
- 2 *Hollands Arcadia*, 1730. A. Rademaker, prent nr. 70 en dichttekst.
- 3 *Nijfjarlake Jb.* 1946 blz. 9 t/m 14, 1958 blz. 43.
- 4 Bevolkingsregister Abcoude 1840-heden.

Bijlage

Uit *Hollands Arcadia*, 1730

De dichter G. Tysens, die de verzen in dit plaatwerk voor zijn rekening nam, liet het volgende hoogdravende vers met Binnenrust als onderwerp uit zijn ganzeveer vloeien:

“Wat is dit? Hoe! Kom ik hier aan 't lusthof van de vrede?
Zo is de Eendragtigheid, de Liefde en de Trouw hiermede
Op't lugtig Binnenrust, ô viertal! Bouwd ge uw troon
En gulden zetel hier in het aanlokk'lijk schoon
Der groene taxissen, en net geplante hagen?
Is Binnenrust uw lust, uw vreugde in deze dagen,
En leefd gy hier tezaam'? ô ja want heer Gousset
Bewaard u yv'rig door 't bewaren van de wet,
Die hy Abcoude geeft, om 't kwaaddoen in te tomen;
Het wigtig Schoutsampt by hem loff'lyk waargenomen,
Geeft aan dit landsieraad den naam van Binnen-rust
Wyl heer Gousset alom de twist en twedragt blust,
Om door Astrea's zwaard de vrede te bewaren.
Wie helpt my 't schoon gezigt van desen hof verklaren?
Kom groote Huygens! Kom versterk my met uw geest,
Uw digtmin is weleer op 't land verheugd geweest,
Daar zy op Pindustop nu blinkt met held're stralen,
Laat uw verheven geest op myne zangnimf dalen,
Opdat ik Binnenrust beschrijf naar zijn waardy
Hoe pronkt het hofgebouw van voren en ter zij,
By 't wemelende groen, om het gezigt te strelen;
Hetgeen uit 't speelhuis gaat in volle ruimte spelen
Langs 't kabb'lend kristalijn, en 't kleurlyk hofgezig.
Vaar wel, ô Binnenrust! mijn zangnimf wordt verplicht
Om 't dorp, 't geen aan uw Heer durft Thanis schaal vertrouwen,
In mynen wandelingh met blydschap te beschouwen.

Eigenaarslijst van Binnenrust

Hendrik van Hoofveld Abrsz ¹	1679 –
Henrick de Veer	– 1706
Capiteyn ter Zee van 's Lants vloot verkoop f 3700,-	
Johan Gousset	1706 – 1733
Schout van Abcoude verkoop f 6800,-	
Samuel Gideon Wobma verkoop f 10.000,-	11-4-1733 – 23-10-1733
André Amsincq x Marthe van der Hulst ²	1733 – 1745
Koopman op Suriname verkoop f 4000,- ³	
Bernard van Baalen	1745 – 1749
Schout en Gadermeester van Abcoude verkoop f 6000,- ⁴	
Anna Constantia van Beek	1749 – 1756
Wed. Jacobus de Bruyn ⁵ vererving	
Mr Willem de Bruyn en Anna Cornelia de Bruyn x Jan Baptist van Renselaar verkoop f 5500,- ⁶	1756 – 1757
Christoffel Brands Stroesling	1757 – 1785
Schout van Abcoude x Catharina van den Broek verkoop f 5250,- ⁷	
Thomas Lodewijk Richard verkoop f 5300,- ⁸	1785 – 1786
Bernard Kips	1786 – 1800
x Hester Jacoba Kool verkoop f 10.000,- ⁹	1800 – 1829
Jan of Abraham Haar- of Maaskamp verkoop f 6225,- ¹⁰	1829 – 1834
Frederik Lodewijk Altmann verkoop f 7150,- ¹¹	1834 – 1844
Catharina Adriana Boon vererving	1844 – 1848
Laurentia Leonora Boon verkoop f 10.000,-	1848 – 1870
Guillam Jan Hendrik Bruinier Wijnhandelaar x Henrietta Meyjes veiling f 14.200,-	1870 – 1871

Dirk Lodewijk Holst Commissionair	1871 – 1885
x Philippine Frederique Havet verkoop f 12.000,-	
Gerardus Catharina van Veen verkoop f 7000,-	1885 – 1896
Willem van Veeren verkoop f 11.000,-	1896 – 1903
Theodorus Moinat, arts verkoop f 14.500,-	1-4-1903 – 24-9-1903
Jhr Mr Willem Bernardus Sandberg ¹² Burgemeester	1903 – 1913
x Jkvr. Henriette Anne Jaqueline Roëll verkoop f 16.000,-	
Frederik Christiaan Constantijn baron van Tuyll van Serooskerken Burgemeester	1913 – 1917
x Lucile Agnes barones van Lynden verkoop f 16.000,-	
Jhr Mr Pieter Paul de Beaufort Burgemeester	1917 – 1924
x Jkvr. Anna Hillegonda Hooft Graafland verkoop f 22.500,-	
Jhr Mr Cornelis Dedel Burgemeester	1924 – 19??
x Anna Maria barones Bentinck verkoop f 17.000,-	
Jhr Mr Louis Henri Quarles van Ufford Burgemeester	1947 – 1963
x Mintje Antje van der Meer verkoop f 17.000,-	
Gemeente Abcoude verkoop	1963 – 1980
Eugene J. R. M. de By verkoop	1980 – 1994
Drs P.C.F.M. Vlek lid R.v.B. Reed-Elsevier	1994 –

Overdrachten:

- 1 Streekarchief Mijdsrecht, dossier Binnenrust.
- 2 Elias, J.E., *De vroedschap van Amsterdam*, Haarlem 1903-1905, blz. 891.
- 3 RAU 11/10.
- 4 RAU 46/143.
- 5 Archief Mijdsrecht, Pepping blz. 266.
- 6 RAU 46/144.
- 7 RAU 14/3, 91, 119, 120.
- 8 RAU 49/83, 84.

- 9 RAU, Not. archief Aoo9ao25 nr. 4.
- 10 RAU, id. Aoo9foo2 nr. 124 en Aoo9foo3 nr. 143.
- 11 Kadaster Utrecht, Openbare registers: 61/37 (verkoop 1844), 99/57, 295/96, 311/39, 447/86, 563/75, 639/98, 644/97, 756/8, 796/94, 944/139, 1362/87. Dit betreft de eigendomsoverdrachten van 1844 t/m 1963.
- 12 *Nederland's Adelsboek* 1969 blz. 347, 1970 blz. 137, 1971/72 blz. 155, 1973 blz. 84, 1974 blz. 2. Dit betreft de gegevens van de echtgenotes van de burgemeesters.